

Poročamo — glosiramo

KNJIGA IN EKONOMIKA

V peti številki Sodobnosti razmišlja Ciril Zlobec v glosi Knjigi za praznik: suha žemlja o težavnem položaju slovenskega založništva in o zares svojevrstnemu »darilu«, ki ga je slovenska knjiga prejela v mednarodnem letu knjige — povišanih obrestih za kredite. Rad bi njegovo razmišljanje dopolnil z nekaterimi številčnimi podatki in ekonomskimi utemeljitvami (Vsi podatki so iz raziskave Ekonomski problemi slovenske knjige, ki jo bo jeseni izdala založba Obzorja).

Razvoj založništva v obdobju 1965 do 1969 (samo za to obdobje so na razpolago ustrezni podatki) lahko opazujemo iz različnih zornih kotov: lahko opazujemo dinamiko razvoja števila izdanih naslovov, skupne novo proizvedene vrednosti (tj. družbenega bruto-produkta-DBP), zalog, prodaje, obratnih sredstev slovenskega založništva, dohodka in njegove delitve itd.

Skupno število izdanih naslovov v Sloveniji je bilo v letu 1970 le za 6 % večje kot 1965, skupna naklada pa se je znižala za 10 %. Temu primerno se je tudi zmanjšalo število izdanih knjig na prebivalca od 4,1 na 3,6. Če upoštevamo dejstvo, da je bilo evropsko poprečje leta 1962 4 knjige na prebivalca, potem lahko zares govorimo o količinski deficitnosti knjižnega trga.

Drugačno sliko pa dobimo, če gledamo vrednostni razvoj založniške proizvodnje. DBP se je od 1965 do 1969 povečal za 166 % in dosegel 97.764.000 din. Za le nekoliko nižji odstotek 138 % so se povečale skupne zaloge, ki so narasle na 99.541.000 din. Prodaja pa se je povečala za najmanjši odstotek — 121 %. Iz teh podatkov lahko sklepamo na ekspanzivnost slovenskega založništva, ki je v tem obdobju pričelo

izdajati dražje in lepo opremljene ter ilustrirane knjige (del povečanja DBP gre seveda tudi na račun inflacijskih gibanj). Ta ekspanzija pa ni bila povsem usklajena s potrebami tržišča, kar se kaže zlasti v naraščanju zalog in padanju prodaje v vsakoletni novi proizvodnji.

Poprečna naklada slovenske knjige se je v petih letih zmanjšala od 7.803 na 7.062 izvodov, poprečni obseg se je zmanjšal od 17,39 na 12,64 avtorskih pol, poprečna cena pa se je povečala od 7,70 na 13,60 din, torej za 77 %. Če upoštevamo dejstvo, da je v istem obdobju znašal splošni jugoslovanski indeks povečanja cen na drobno 147, pomeni to, da se je slovenska knjiga podražila za 30 % več, kot je znašala poprečna podražitev cen na drobno. Hitro naraščajoči stroški slovenskega založništva so bili nedvomno eden glavnih vzrokov za takšno podražitev. Struktura delitve celotnega dohodka založništva se je zaradi povečanih materialnih stroškov poslabšala. V celotnem dohodku so 1965 znašali materialni stroški 79 %, leta 1967 celo samo 76 %, leta 1969 pa kar 80 %. Tako so v istih letih slovenske založbe lahko izločale v sklade 37 %, 40 % oziroma le 35 % svojega dohodka za delitev. To dejstvo pa karakterizira slovensko založništvo kot zelo neakumulativno panogo gospodarstva, ki se z ustvarjanjem lastnih sredstev nikakor ne more razvijati v skladu z družbenimi potrebami. To se je pokazalo tudi na dinamiki gibanja obratnih sredstev, katerih struktura se je vseskozi slabšala.

Skupni viri obratnih sredstev slovenskega založništva so se v petih letih podvojili (založbe so razpolagale s 101 % več sredstev). Pri tem pa so se lastna sredstva založb povečala le za 14 %,

kreditni (bančni in od dobaviteljev) pa kar za 133 %. Medtem ko so slovenske založbe leta 1965 še imele 27 % lastnih sredstev in so torej krediti znašali 73 % skupnih virov obratnih sredstev, se je v letu 1969 to razmerje izredno poslabšalo: 15 % lastnih sredstev in 85 % kreditov.

Jasno je, da je slovensko založništvo — že če hoče poslovati v sedanjem obsegu — življenjsko vezano na kreditiranje. Posledica tega pa je, da je silno občutljivo in izpostavljeno vsaki spremembi politike kreditiranja. Poleg občasnega zmanjševanja kreditne mase v preteklih letih, je bilo slovensko založništvo najhuje prizadeto z odpravo beneficirane obrestne mere, ki je do srede leta 1971 znašala 3 % (razliko do normalne bančne obrestne mere je poslovnim bankam refundirala federacija). *Z odpravo beneficirane obrestne mere je bilo slovensko založništvo izenačeno z drugim gospodarstvom in je, razen oprostitve prometnega davka na promet s knjigami, tako izgubilo še zadnjo ugodnost, ki jo je družba priznavala panogi kot dejavnosti posebnega družbenega pomena.* Ko so letos spomladi banke povečale splošno obrestno mero od 8 % na 11 %, je to seveda prizadelo tudi založništvo in tako *bo slovensko založništvo zaradi povečanih obrestí v letu 1972 imelo za okroglo 564 milijonov starih dinarjev dodatnih stroškov.* Popolnoma jasno je, da bo založništvo te stroške *moralo prevaliti na ceno knjige* in tako bomo Slovenci lahko svoj prispevek Mednarodnemu letu knjige dali tudi v obliki dražjih knjig!

In še en paradoks: slovensko založništvo, ki mora opravljati svojo kulturno funkcijo na enem najmanjših knjižnih trgov v Evropi, mora plačevati za kredite daleč najvišje obresti med vsemi kulturnimi državami. Decembra 1971 so bile povprečne obrestne stopnje v nekaterih deželah naslednje (vir: GDI

Information, Nr. 4/72, Rüşchlikon/Schweiz): Zah. Nemčija 8,30 %, Italija 7,92 %, Francija 7,21 %, ZDA 6,45 %, Švica 5,95 %, Anglija 5,41 % in Japonska 5,27 %!

Martin Žnideršič

STRAH PRED NAČELI ALI NEZNANJEM?

Dolgo že ugotavljamo, da je osip zlasti v višjih razredih osnovnega šolstva nerazumljivo velik in da je že v tem eden temeljnih vzrokov socialne diferenciacije. To ugotavljamo najmanj že desetletje, leto za letom, z veliko zaskrbljenostjo tik pred vsakokratnim iztekom šolskega leta, z neprikritim razočaranjem ob prvih statistikah po razdelitvi spričeval, ki so za mnoge sinonim za zaprta vrata v poklic, celo v zaposlitev in hkrati pritisk za iskanje sreče v tujini, kjer pri nas pridobljeno znanje (ali vsaj formalni dokument o njem) v načelu kaj prida ne zaleže, zato marsikaterega mladega zdomca spremlja na taki poti upanje, da tudi dokument o neznanju v tujini, kjer so ljudje manj načelni in bolj praktični, kaj prida ne moti.

Kakorkoli se že s tem gordijskim vozlom prizadeto in prizadevno otepamo, kaj dlje od spoznanja, da nekaj ni v redu, le nismo prišli. Pač: letos, pred kratkim, tudi pred grozo ob koncu šolskega leta, smo potegnili meč iz nožnice in zamahnili z njim ... kajti gordijski voz, je navsezadnje, prav zato gordijski, ker ga je presekala Aleksandrova hipna odločitev. Z nadihom velike (in modre) odločitve je v srca in duše nemočnih slovenskih staršev, resigniranih šolnikov ter družbenih planerjev in — kajpak — v veliko veselje otrok padel predlog, ki hoče postati zakon: v osnovnem šolstvu je treba odpraviti ponavljanje! Naši otroci niso manj sposobni od otrok v drugih naprednih deželah (tako smo